

studia i rozprawy

Janusz Lemański

PRAWO PANA DOSKONAŁE –

KRZEPI ŻYCIE (PS 19,8A)

KILKA REFLEKSJI NA TEMAT ISTOTY PRAWA

I SPRAWIEDLIWOŚCI W STARYM TESTAMENCIE

PRAWO PANA DOSKONAŁE – KRZEPI ŻYCIE (PS 19,8A)

WYDZIAŁ TEOLOGICZNY
UNIwersytetu SZCZECIŃSKIEGO

Rada Wydawnicza

Tomasz Bernat, Anna Cedro, Urszula Chęcińska, Michał Pluciński
Małgorzata Makiewicz, Małgorzata Ofiarska, Andrzej Skrendo
Małgorzata Puc, Karol Sroka, Renata Urban, Grzegorz Wejman
Marek Górski – przewodniczący Rady Wydawniczej
Elżbieta Zarzycka – dyrektor Wydawnictwa Naukowego

Recenzent

dr hab. Anna Kuśmirek prof. UKSW
ks. dr hab. Marek Karczewski prof. UWM

Redakcja

ATuProjekt Adam Wójcikowski

Korekta

Małgorzata Szczęsna

Skład komputerowy

Michał Dykas

Projekt okładki

Krzysztof Adamski

© Copyright by Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2019

ISBN 978-83-7972-281-5

WYDAWNICTWO NAUKOWE UNIWERSYTETU SZCZECIŃSKIEGO

Wydanie I. Ark. wyd. 20,5. Ark. druk. 23,9. Format 170/240

SPIS TREŚCI

Wstęp	11
1. Tradycja prawna w otoczeniu starożytnego Izraela	15
1.1. Prawo i system sądowniczy starożytnego Lewantu.....	15
1.2. Najstarsze zbiory prawne.....	20
1.2.1. Prawo sumeryjskie.....	20
1.2.1.1. Prawa Ur-Nammu	20
1.2.1.2. Prawa Lipit-Ištar	22
1.2.1.3. Sumeryjskie szkolne teksty prawne.....	23
1.2.2. Prawa akadyjskie i edykt Mišaru	24
1.2.2.1. Prawa Ešnunna	24
1.2.2.2. Kodeks Hammurabiego	25
1.2.2.3. Starobabiloński edykt Mišaru	29
1.2.3. Prawa z okresu średniego państwa asyryjskiego.....	30
1.2.4. Średnioasyryjskie prawa pałacowe	32
1.2.5. Prawa neobabilońskie	32
1.2.6. Inne kodeksy i teksty prawne.....	33
1.2.6.1. Prawa hetyckie.....	33
1.2.6.2. Grecki Kodeks z Gortyny.....	35
1.2.6.3. Perska autoryzacja prawa lokalnego	36
1.2.6.4. Demotyczny Kodeks prawa z Hermopolis.....	38
1.3. Pytanie o przeznaczenie starożytnych zbiorów prawnych.....	38

2. Prawo starożytnego Izraela	47	3.3.1. Struktura	110
2.1. Mojżesz a tradycja prawna Starego Testamentu	47	3.3.2. Czas powstania.....	111
2.2. Kiedy w Izraelu pojawiło się Prawo	51	3.3.3. Intencja.....	114
2.3. Starotestamentalne formy wypowiedzi prawnych.....	52	3.4. Prawo biblijne a inne starożytne zbiory prawne.....	117
2.4. Autorytet Prawa	60	3.5. Podsumowanie.....	122
2.5. Miejsce Prawa.....	62	4. System prawny w czasach Starego Testamentu.....	125
2.6. Główne koordynaty Prawa „z pustyni”.....	64	4.1. „Brama miasta” (Rt 4,1) – przebieg procedury sądowej	127
2.7. Wyjątkowy styl prawodawstwa starotestamentalnego.....	66	4.2. „Nie będziesz mówił fałszywego świadectwa przeciwko swemu bliźniemu” (Wj 20,16; Pwt 5,20) – prawo procesowe.....	133
2.7.1. Styl zachęcający, a nie wymuszający.....	66	4.3. „O Boże, przekaz swój sąd królowi [...] niech sędzi sprawiedliwie Twój lud” (Ps 72,1–2).....	138
2.7.2. Motywacje	67	4.3.1. Interwencja króla w działanie systemu sędziowskiego.....	141
2.7.3. Powtórzenia.....	68	4.3.2. Król w roli sędziego	148
2.7.4. Bezpośredni styl	69	4.4. „[...] zasiadł Mojżesz, aby sędzić lud” (Wj 18,13a). Tradycja Mojżeszowa a początki administracji sędziowskiej.....	153
2.7.5. Forma i treść.....	69	4.5. „[...] podarki zaślepiają dobrze widzących” (Wj 23,8b).....	157
2.8. Prawo starożytne pomiędzy teorią i praktyką	70	4.6. „Polecił schwytać [...] go i oddać do więzienia” (Rdz 39,20).....	158
2.8.1. Teoria i praktyka.....	70	5. Główne idee prawodawstwa starotestamentalnego	163
2.8.2. Kazusy ogólne i wyjątki	71	5.1. Kara śmierci.....	163
2.8.3. Prawo i praktyka prawna	72	5.1.1. „Jeśli ktokolwiek uderzy innego człowieka tak, iż on umrze, powinien być ukarany śmiercią” (Wj 21,12)	165
2.8.4. Życie i własność, wina i odpowiedzialność	72	5.1.2. „Ktokolwiek cudzołoży z żoną bliźniego, będzie ukarany śmiercią, cudzołożnik i cudzołożnica” (Kpł 20,10)	169
3. Kodeksy prawne Starego Testamentu	77	5.1.3. „Ktokolwiek (innym, obcym) bogom składa ofiary, powinien być przeklęty” (Wj 22,19).....	177
3.1. Księga/Kodeks Przymierza (Wj 20,22–23,33)	77	5.1.4. „Kto przeleje krew człowieka, przez człowieka będzie przelana krew jego, bo na obraz Boga uczyniony jest człowiek” (Rdz 9,6).....	184
3.1.1. Struktura	82	5.2. Zasada talionu: oko za oko, ząb za ząb	188
3.1.2. Czas powstania.....	84	5.2.1. <i>Lex talionis</i>	189
3.1.3. Intencja.....	89	5.2.1.1. Wj 21,23b–25	195
3.2. Kodeks Deuteronomistyczny (Pwt 12–26)	93		
3.2.1. Struktura	93		
3.2.2. Czas powstania.....	101		
3.2.3. Intencja.....	109		
3.3. Kodeks Świątości (Kpł 17–26)	110		

5.2.1.2. Kpł 24,19–20	202
5.2.1.3. Pwt 19,21.....	205
5.3. Miłuj bliźniego swego jak siebie samego	206
5.3.1. „Bądźcie świętymi, bo Ja jestem święty, Jhwh, Bóg wasz” (Kpł 19,2).....	207
5.3.2. „Będziesz upominał twego bliźniego [...]” – kontekst bliższy przykazania miłości bliźniego	209
5.3.3. Miłość bliźniego rozszerzona na obcych	214
5.4. Kilka ciekawych osobliwości.....	217
5.4.1. „Nie będziesz gotował kozłęcia w mleku jego matki”.....	217
5.4.2. „Nie zawiążesz pyska wołu młóćącemu”	222
5.4.3. „Wieprz [...] mięsa jego jeść nie będziecie” (Pwt 14,8).....	226
5.4.4. „Zapłata psa” (Pwt 23,19).....	229
5.4.5. „I będzie nazwane imię jego w Izraelu: «Dom tego, któremu zzuto sandał»” (Pwt 25,10)	235
6. Dekalog – dziesięć przykazań. Od prawa do etyki.....	239
6.1. Jak rozumieć określenie „Dekalog”.....	240
6.2. Czym różnią się Wj 20,1–17 i Pwt 5,6–21	241
6.3. Jak powstał Dekalog	243
6.4. Dlaczego dwie wersje Dekalogu i kto go Izraelowi przekazał	250
6.5. Jaka jest forma przykazań Dekalogu.....	252
6.6. Kto jest adresatem Dekalogu	253
6.7. Jak rozumie się Dekalog w Nowym Testamencie	257
6.8. Jaka jest kolejność oraz sposób podziału przykazań w Dekalogu.....	258
6.9. Jaka jest treść Dekalogu	261
6.9.1. Preambuła.....	261
6.9.2. Obcy bogowie.....	263
6.9.3. Konsekwencje poprzedniego zakazu.....	265
6.9.4. Imię Boga.....	273

6.9.5. Szabat.....	275
6.9.6. Rodzice.....	282
6.9.7. Zabójstwo.....	285
6.9.8. Cudzołóstwo	288
6.9.9. Kradzież	291
6.9.10. Fałszywe świadectwo	292
6.9.11. Pożądanie	294
7. Rabiniczna tradycja 613 praw Tory.....	297
8. Od prawa (z) nieba do praw natury i prawa naturalnego	323
8.1. Prawa rządzące naturą	327
8.2. Pomiędzy heteronomiczną i autonomiczną koncepcją Prawa	333
8.3. Język prawa w opisie natury.....	335
Wykaz skrótów	345
Bibliografia.....	349
Streszczenie	377
Nota o autorze.....	379
Spis wydanych tomów	381